

תערוכה:

מארק שאגאל

איורים לסיפור יציאת מצרים ולהסערה של שייקספיר

בגלריה האוניברסיטאית וביד מישל קיקואין תוצג תערוכת ליתוגרפיות של מארק שאגאל. בתערוכה 24 ליתוגרפיות צבעוניות המאירות את סיפור יציאת מצרים ו-41 ליתוגרפיות בשחור-לבן המאירות את הסערה של שייקספיר. שני אלבומים אלה הינם מאוסף הגלריה, מתנת ידידי האוניברסיטה בצרפת ובארה"ב.

סדרת הליתוגרפיות לסיפור יציאת מצרים שעשה שאגאל בשנת 1966, כוללת את רוב האירועים החשובים המסופרים בספר שמות. באיוריו נצמד שאגאל, על פי רוב, לטקסט התנ"כי, ואינו מרבה בתיאורים הסוטים ממנו. שלא כדרכו, ביצירה זו אין הוא מרבה להעניק לדברים נימה ביוגרפית תוך הקבלה של דימויים מהאישי לכללי, ונוקט רק מעט מהרגלו לצרף דימויים מתקופות ועולמות שונים. רק מדי פעם מופיעים איזורים להווה, לאמן עצמו ולעולם היהודי בן-זמנו. פה ושם מופיעים גם אותם יצורים ילידי דמיונו, שמאכלסים רבות מיצירותיו, אך הגישה השלטת היא איור ישיר של הכתוב.

התנ"ך היווה מקור השראה מרכזי ליצירתו של שאגאל. בנושאי התנ"ך הוא חוזר לגרסא דינקותא – לברכי המסורת היהודית שעליה גדל וחונך. בסדרה זו משה הוא הגיבור הבלעדי ונושאה המרכזי הוא מתן תורה. הוא מופיע בציורים בדמות רב בעיירה היהודית של סוף המאה ה-19 או ראשית המאה ה-20, שאותה שאגאל מחייה ועליה הוא אבל. שאגאל נוהג כאן בהמשך למסורת ארוכה של ציירים, שנהגו למקם את אירועי התנ"ך בארצם ובעירם ולתאר את דמויות התנ"ך בלבוש תקופתם.

טכניקת הליתוגרפיה, מאפשרת לשאגאל, כמו בציוריו, לתת דרור לתחושותיו הצבעוניות ולהתבטא בצבעים עזים ומנוגדים עם עוצמה של כתמי צבע שנוצרו במשיכות מכחול נרחבות. סדרה זו מתייחדת בגישתה הצבעונית הבלתי רגילה, ושאגאל מתגלה כאן כאמן הצבע במלוא תפארתו.

את הליתוגרפיות המאירות את הסערה של שייקספיר, עשה שאגאל ב-1975, בהיותו בן 88. אלה חורגות מעבר לניסיון לתרגום חזותי של טקסט שנכתב בראשית המאה ה-17. במקום זאת הן מציעות פרשנות אישית מאוד לעלילה ולדמויות של המחזה. שאגאל מטביע במחזה את חותמו ושותל את המיתוגרפיה שלו-עצמו בעולם של המחזה. הדמויות הרנסנסיות והאליזבתיות לובשות לבוש חדש בתוך עולם הדימויים הפרטי של הצייר. התייחסותו של שייקספיר לגילוי העולם החדש ולמפגש עם תושביו הפראיים מתורגמת לתערובת השאגאלית הייחודית של העולם היהודי-רוסי של ויטבסק, העולם שבו גדל, עם התרבות האירופית שספג בבגרותו. גדול המחזאים האנגלים זוכה לפרשנות חדשה במדיום חזותי ובניב אתני ותקופתי, כולו משל הצייר.

המחזה הסערה משך כפי הנראה את לבו של האמן המזדקן, המתבונן בעברו, באמנותו ובחייו. שאגאל היה עשוי לראות בעלילת המחזה את השתקפות כוחותיו הדועכים, והיה עשוי לראות את עצמו בדמותו של גיבור המחזה, פרוספרו, הקוסם התיאטרוני הנפרד מאמנותו, מכוחות היצירה שלו ומהיצורים שיצר. שאגאל אף היה עשוי למצוא מקבילות נוספות בין אירועים חשובים בחייו לבין הביוגרפיה של פרוספרו. כך למשל, כתוצאה מהתהפוכות הפוליטיות הקיצוניות במחצית הראשונה של המאה ה-20, שאגאל – כמוהו כפרוספרו – היה לגולה מארצו (גם מרוסיה מולדתו וגם מצרפת, מולדתו המאומצת); כמוהו נשאר אלמן בגיל צעיר, וכמוהו גידל לבדו את בתו ויצר איתה קשר מיוחד במינו.

ככל שהזדקן הרבה שאגאל להכניס את עצמו לתמונותיו לא רק בתפקיד המאהב, המחבק את כלתו או את אשתו, אלא גם כאמן הבוגר הנזכר באהבה זו בעודו מתבונן בנאהבים ומצייר את חיבוקם. סיפור האהבה הלא ריאליסטי בין פרדיננד למירנדה במחזה מצויר בסגנון הרומנטי השמור בדרך כלל לשאגאל ולבלה אשתו, בארוטיות מתובלת בקדושה, ארוטיות יהודית מיוחדת, צנועה ומלאת תשוקה בעת ובעונה אחת.

הנימה הסוריאליסטית באמנותו של שאגאל תואמת את היסודות הפנטסטיים שבמחזה ואת טשטוש הגבולות בין הנראה ללא נראה ובין העולם הממשי לתוכנו הרוחני. אפשר שפרוספרו של שאגאל נראה יותר כמו דוד המלך שלו מאשר כדוכס המודח של מילאנו, אבל עולמו הרוחני של המחזה – עולם היצירה האמנותית, שמחתו וצערו, נצחונו ותבוסתו – קיבלו כאן ביטוי אישי מרגש. שאגאל הצליח לעשות את הסערה של שייקספיר הסערה שלו.

התערוכה מלווה בקטלוג מקיף ובו מאמרים פרי עטם של פרופ' מירה פרידמן, חוקרת יצירתו של מארק שאגאל ומרצה בחוג לתולדות האמנות באוניברסיטת תל אביב, ושל פרופ' חנה שקולניקוב, חוקרת שייקספיר ומרצה בחוג לאמנות התיאטרון באוניברסיטת תל אביב.
אוצרת: אירית טל.

פתיחת התערוכה ביום שישי, 18 במאי 2007, בשעה 12:00.
נעילת התערוכה ביום חמישי, 5 ביולי 2007.

הגלריה פתוחה לקהל בימים א'-ה', בשעות 11:00-19:00.
הכניסה חופשית.

לתיאום סיורים מודרכים ניתן לפנות לטלפונים הרשומים מטה.